

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Елена Атанасова Бораджиева

на дисертация на тема:

„ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА РИСКОВОТО ПОВЕДЕНИЕ ВЪВ ВОЕННОВЪЗДУШНИТЕ СИЛИ”

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.

Професионално направление 3.2. Психология

Научна специалност „Военна психология“

с автор ЖУЛИЕТА СТЕФАНОВА ТАНЕВА

докторант чрез самостоятелна подготовка

в катедра „Психология и лидерство“,

факултет „Психология и лидерство” на ВА „Г.С. Раковски”

с научен ръководител: доц. д-р Румяна Илиева Карева

Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

От приложените документи няма данни за допуснати нарушения на процедурата за придобиване на образователна и научна степен „Доктор” по Закона за развитието на академичния състав и по ПЗРАС.

Темата на дисертацията е актуална, защото е свързана с изискванията за безопасност на труда в една твърде рискова, отговорна и едновременно с това бързо развиваща се професионална област. На базата на представените обективни фактори на рисковото поведение, свързани с особеностите на изпълняваните задачи от ВВС на съвременния етап, в дисертацията се анализират субективните фактори на рисковото поведение, които са един от най-важните акценти на психологическото осигуряване в обучението и професионалната реализация на кадрите.

Дисертационният труд е много добре структуриран, отговаря на изискванията на този тип научно изложение. Теоретичният обзор на рисковото поведение в първа глава показва добро познаване и разбиране на същността на обекта на изследване в дисертацията – рискът и рисковото поведение. Взаимовръзката между компонентите на рисковото поведение е представена в едно подготвено и проведено изследване, което отговаря на съвременните стандарти. Коректно и точно са описани обектът, предметът, целта, организационните и изследователски задачи на изследването. Трите групи хипотези са много добре открити, формулирани и базирани на теоретичния модел, който е и графично представен. Изборът на приложените методи е обоснован и адекватен на изследването. Организацията на изследването е коректно описана. Изводите са направени по трите групи хипотези като са визуализирани чрез статистическите таблици.

Дисертационният труд обхваща 166 страници, в които се включват литература и приложения. Литературните източници са 109, от които 20 са от български автори, 89 на английски, като изданията са предимно съвременни. Приложени са и 6 основни нормативни документа, свързани с превенция на риска във ВВС.

Стилът на дисертацията свидетелства за много добра езикова култура.

Авторефератът отразява в синтезиран вид дисертационния труд като са обосновани извлечените на базата на теоретичния анализ дефиниции на основните понятия. Емпиричното изследване е представено коректно в структурно, методологично и организационно отношение. Последователно, следвайки издигнатите хипотези са обобщени резултатите от изследването и са представени основните изводи.

Жулиета Танева има 3 самостоятелни и 3 в съавторство публикации в български научни издания, като 4 от тях по съдържание са изцяло релевантни на дисертационния труд.

Дисертантът е участвал в два научни проекта, тематиката на които е свързана с проблематиката на дисертационния труд.

Научни приноси

1. Представени са основните теоретични възгледи за същността на риска, рисковото поведение и свързани с него конструкти. Разгледани са становищата на редица автори: Словик; Глендън и Кларк; Йейтс и Стоун; Мур и Гълън; Десев и др. Рискът е анализиран на базата на структурен и функционален подход. Приведени са изводи от множество изследвания относно корелации на основните компоненти на рисковото поведение. Представен е обяснителен модел на конструкта алекситимия, който се допълва от възгледи на редица автори и становища на изследователи. Аналогично е разгледан и конструктът резилентност.

2. Анализирани са видовете рисково поведение – употреба на наркотици, злоупотреба с алкохол, рисково сексуално поведение, безразсъдно поведение, хазартно поведение, агресивно поведение, импулсивно хранене, самонараняване, нарушаване на закона. Операционализирането на рисковото поведение позволява изследване на корелационните връзки в емпиричното изследване и ползването на изводите в практиката при подбор на кадри за ВВС.

3. Рисковото поведение е изследвано на базата на структурния подход към личността. Подбрани са релевантни психологически и статистически методи. Анализирани са много български и чуждестранни изследвания, голяма част от които са проведени във военновъздушните сили. На тази база е обоснован подбора на психологическите методи в дисертацията.

4. Безспорен принос е създаването на българска версия на Въпросник за Голямата петорка (Big Five Inventory – BFI) като и на Въпросник за рисково, импулсивно и саморазрушително поведение (RISQ) като това е направено според изискванията на Тестовия комитет на Българското дружество по психология.

5. На базата на емпирично доказани в изследването взаимовръзки са обособени 3 личностни профили според склонността към рисково поведение. Предложени са психологически подходи за превенция на рисковото поведение, съобразно всеки личностен профил на индивидуално, групово и организационно ниво.

6. Използваните и проверени в емпиричното изследване въпросници са приложими в работата на психолозите от формированията на ВВС.

Дисертацията на Жулиета Танева е със значим принос за цялата армията. Психологичният подход за превенция на риска е основна

съставна част от един институционален план по проблемите на рисковото поведение.

Заклучение

Дисертационният труд на Жулиета Танева доказва, че тя притежава висока компетентност за осъществяване на научноизследователска дейност.

На основата на гореизложеното становище на дисертацията на Жулиета Танева на тема: **„ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА РИСКОВОТО ПОВЕДЕНИЕ ВЪВ ВОЕННОВЪЗДУШНИТЕ СИЛИ”** давам ПОЛОЖИТЕЛНА оценка на труда ѝ. Заявявам своя положителен вот за присъждане на Жулиета Танева на образователната и научна степен „ДОКТОР” в област на висше образование: 3. Социални, правни и стопански науки, по професионално направление: 3.2. Психология; научна специалност „Военна психология”.

01.08.2023 г.

Подпис:

В.Търново

/проф. д-р Елена Бораджиева/

OPINION

by Prof. Dr. Elena Atanasova Boradzhieva

on a dissertation on the subject:

**"A PSYCHOLOGICAL APPROACH TO THE PREVENTION OF
RISKY BEHAVIOR IN THE AIR FORCE"**

**for the acquisition of the educational and scientific degree Doctor
in the field of higher education 3. Social, Economic and Legal Science
Professional direction 3.2. Psychology
Scientific specialty "Military Psychology"**

with author JULIETA STEFANOVA TANEVA

**PhD student through independent training
in the Department of Psychology and Leadership,
faculty "Psychology and Leadership" of MA "G.S. Rakovski"**

with supervisor: PhD Rумыana Ilieva Kareva

**Information about the doctorate, dissertation, abstract and
the publications**

From the attached documents, there is no information regarding committed violations of the procedure for acquiring the educational and scientific degree Doctor under the Development of Academic Staff Act and under the Regulations for the Implementation of the Development of Academic Staff Act.

The subject of the dissertation is topical because it is related to the requirements for occupational safety in a too risky, responsible and at the same time rapidly developing professional field. Based on the presented objective factors of risky behavior related to the peculiarities of the tasks performed by the Air Force at the contemporary stage, the dissertation analyzes the subjective factors of risky behavior, which are some of the key elements of psychological assurance in the training and employment of the personnel.

The dissertation is very well structured, responds to the requirements of this type of scientific exposé. The theoretical overview of risky behavior in the first chapter shows good knowledge and understanding of the essence of the object of research in the dissertation - risk and risky behavior. The relationship between the components of risky behavior is presented in a prepared and conducted study that answers to modern standards. The object, subject, purpose, organizational and research tasks of the research are correctly and accurately described. The three groups of hypotheses are very well distinguished, formulated and substantiated initially in the theoretical model, which is also presented graphically. The choice of the applied methods is justified and adequate to the research. The organization of the study is correctly described. The conclusions are made according to the three groups of hypotheses as they are visualized through the statistical tables.

The dissertation covers 166 pages, which includes the literature and appendices. There are 109 literary sources, of which 20 are by Bulgarian authors, 89 in English, with the editions being mainly contemporary. Also attached are 6 main normative documents related to risk prevention in the Air Force.

The style of the dissertation testifies to a very good linguistic culture.

The abstract reflects the dissertation work in a synthesized form and the definitions of the basic concepts derived on the basis of the theoretical analysis are substantiated. The empirical research is presented correctly in the structural, methodological and organizational aspects. The results of the study are summarized consistently, following the raised hypotheses, and the main conclusions are presented.

Julieta Taneva has 3 independent and 3 co-authored publications in Bulgarian scientific editions, 4 of which are entirely relevant to the dissertation.

Scientific contributions

1. The main theoretical views on the essence of risk, risky behavior and related constructs. The opinions of a number of authors have been reviewed: Slovik; Glendon and Clark; Yates and Stone; Moore and Gulen; Desev and others. The risk is analyzed on the basis of a structural and functional approach. Conclusions on correlations of the main components of risky behavior from numerous studies are presented. An explanatory model of the alexithymia construct is also presented, which is supplemented by views of a number of authors and opinions of researchers. The construct of resilience is analyzed analogously.
2. The types of risky behavior were analyzed - use of drugs, alcohol abuse, risky sexual behavior, reckless behaviour, gambling behaviour, aggressive behaviour, impulsive eating, self-harm, breaking the law. The

operationalization of risk behavior allows the study of correlations in empirical research and the use of the conclusions in practice in the selection of personnel for the Air Force.

3. Risky behavior is studied on the basis of the structural approach to personality. Relevant psychological and statistical methods have been chosen. Many Bulgarian and foreign studies were analyzed in the research, a large part of which were conducted in the Air Force. The selection of psychological methods in the dissertation is based on this foundation.
4. An indisputable contribution is the creation of a Bulgarian version of the Big Five Inventory – BFI, as well as the Risky, Impulsive, and Self-Destructive Behavior Questionnaire (RISQ), this being done as per the requirements of the Test Committee of the Bulgarian Psychological Society.
5. On the basis of empirically proven in the study interrelationships, 3 personality profiles are defined according to propensity for risk-taking behavior. Psychological approaches for the prevention of risky behavior are proposed according to each personality profile on an individual, group and organizational level.
6. The questionnaires used and checked in the empirical study are applicable in the work of the psychologists of the formations of the Air Force.

Julieta Taneva's dissertation is a significant contribution to the army as a whole. The psychological approach to risk prevention is an integral part of an institutional plan on the problems of risky behavior.

Conclusion

Julieta Taneva's dissertation proves that she has high competence for carrying out scientific research.

Based on the above opinion on Julieta Taneva's dissertation on the topic: "PSYCHOLOGICAL APPROACH FOR PREVENTION OF RISKY BEHAVIOR IN THE AIR FORCE" I give a POSITIVE rating to her work. I declare my positive vote for awarding Julieta Taneva the educational and scientific degree "DOCTOR" in the field of higher education education: 3. Social, Legal and Economic Sciences, professional direction: 3.2. Psychology; scientific specialty "Military Psychology".

03/08/2023

V. Tarnovo

Signature:

/prof. Dr. Elena Boradzhieva/